

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВОДОЛАЗІВ-ПІДРИВНИКІВ

У статті проведено аналіз і визначено педагогічні умови, що суттєво впливають на формування професійної компетентності у водолазів-підривників.

Ключові слова: водолаз-підривник, педагогічні умови.

В статтє проведен анализ и определены педагогические условия, которые существенно влияют на формирование профессиональной компетентности водолазов-подрывников.

Ключевые слова: водолаз-подрывник, педагогические условия.

In the article pedagogical conditions which essentially influence on the professional competence formation of divers-deminer are analyzed and determined.

Keywords: divers-deminer, pedagogical conditions.

Вступ. Соціально-економічні зміни в Україні призвели до необхідності модернізації багатьох соціальних інститутів і в першу чергу освіти, яка безпосередньо пов'язана з економікою через забезпечення підготовки продуктивних сил. Модернізація освіти – соціальний та культурний процес, що включає роботу по створенню нової системи цінностей і нових моделей освіти [1].

Традиційно знаннева освіта втрачає свою ефективність і доцільність. Перш за все, це обумовлено розвитком сучасного інформаційного суспільства, для якого характерні:

стрімке оновлення знань (обсяг нової інформації вже неможливо охопити навчальними програмами);

інформатизація професійної діяльності (добування інформації стає умовою існування будь-якого сучасного виробництва);

відсутність необхідності переважувати пам'ять знаннями (сьогодні існують інформаційні сховища іншої природи, треба тільки вміти користуватися ними).

Сьогодні затребуваним стає освіта не на все життя, а через все життя. Стратегія модернізації освіти України передбачає, що в основу оновленої освіти будуть покладені “ключові компетентності”, які є передумовою для розвитку та поширення компетентнісного підходу. Специфіка компетентнісного навчання полягає в створенні низки педагогічних умов, що сприятимуть підготовці відповідного фахівця

у відповідній галузі. Для цього засвоюється не готове знання, а формуються вміння, необхідні для вирішення задачі.

Участь у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних, науково-методичних конференціях, присвячених проблемам діяльності України у підводній частині акваторії, розробки законодавчої бази, нових зразків сучасного водолазного спорядження, підготовки водолазів, свідчить про необхідність вдосконалення системи підготовки водолазів та водолазів-підривників. Для цього слід опанувати сучасні інноваційно-інформаційні технології, інтерактивні методи навчання, застосувати великий педагогічний досвід викладачів-попередників і адаптувати їх до формування знань, вмінь і навичок на сучасному етапі.

Для формування професійної компетентності у водолазів-підривників ми повинні визначити педагогічні умови, що будуть впливати на формування професійної компетентності, а також дамо визначення поняття “педагогічні умови”.

Метою статті є проведення аналізу педагогічних умов, що впливатимуть на формування компетентності водолазів-підривників та визначення найбільш значущих з них шляхом експертної оцінки.

Результати дослідження. Тлумачний словник С. Ожегова [2] визначає умову як вимогу, що ставиться однією зі сторін, які домовляються; як усну чи письмову згоду про що-небудь; як правила, що встановлені в будь-якій сфері життя, діяльності; як обставини, за яких відбувається чи залежить що-небудь. Інший науковець Н. Бугаєць [3]

визначає педагогічні умови як необхідні і достатні обставини, від яких залежить ефективність навчально-виховного процесу. Досліджуючи ці поняття, Ю. Бабанський [4] стверджує, що ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він проходить. Р. Серьожникова [5] під „педагогічними умовами” розуміє сукупність об’єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів. Визначаючи умови Н. Єрошина [6] стверджує, що це дидактичні і соціально-педагогічні фактори, які за сукупністю впливають на навчальний процес, дозволяють керувати ним, вести цей процес раціонально відповідно до предметного змісту із застосуванням ефективних форм, методів, прийомів навчання. Суттєво впливати на формування організаційно-педагогічних умов, на думку Т. Ткаченко [7], буде застосування інноваційних професійно орієнтованих методик навчання на основі засобів інформаційно-комунікаційних технологій при вивченні дисциплін практичної направленості.

Якщо філософськи подивитися на цю проблему, то термін умова (латинське *factor* – чинник) є фактором, або спонукальною силою якого-небудь процесу. Поняття філософської категорії умови є відображення універсальних стосунків між суб’єктами спілкування. За межами діяльності ці стосунки не можуть перетворитися на нову дійсність. Для цього потрібна причина. Тому причинність виконує функцію активного діяльнісного фактора. Саме він із матеріалу умов забезпечує продукування нової дійсності як кінцевого результату.

Аналізуючи дослідження науковців, що досліджували проблему визначення поняття „педагогічні умови” ми прийшли до висновку, що чіткого визначення цього терміну не існує.

Теоретично-методичною основою вирішення проблем формування педагогічних умов, що впливатимуть на формування компетентності фахівця займалися вчені, які розглядали: формування умов готовності (М. Недбай), теоретичні аспекти готовності (Є. Бондаренко), педагогічні умови формування професійних якостей у військовослужбовців-водолазів (А. Окіпняк), формування професійних умінь (В. Костач), формування професійного

інтересу (В. Манько), удосконалення умов професійної підготовки військових фахівців (О. Барабаншиков, А. Галімов, С. Дяков, М. Нецадим, В. Ягупов та інші). Дослідження цих вчених мають наукову і практичну цінність, але наша основна задача – визначення і виокремлення найбільш значущих і найбільш впливовіших умов на формування професійної компетентності водолаза-підричника.

Досліджуючи організаційно-педагогічні умови контролю навчальної діяльності В. Полюк [8] визначив наступні педагогічні умови, що сприятимуть навчальній діяльності курсантів: відповідне інформаційно-матеріальне забезпечення, поєднання традиційних та інноваційних форм контролю, посилення взаємодії структур навчального закладу, інтенсифікація самостійної підготовки курсантів та консультативної роботи викладачів, активізація самоконтролю курсантами особистої навчальної діяльності.

Необхідними педагогічними умовами для формування педагогічної компетентності майбутніх магістрів військового управління, на думку І. Чистовської [9], є: чітка цільова конструктивна операційно-діяльнісна спрямованість у вивченні психолого-педагогічних дисциплін; системне, змістовне, організаційно-методичне забезпечення навчального процесу та мотиваційно-ціннісна орієнтація слухачів.

Безумовно, навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі повинен базуватись таким чином, щоб кожний курсант отримав шанс стати повноцінною кваліфікованою особистістю. З огляду на це доцільним є впровадження передових технологій навчання, побудованих на психолого-педагогічному моделюванні завдань. На думку Т. Волобуєвої [10] педагогічне моделювання завдань можна здійснити шляхом наближення зовнішніх умов проведення занять до реальних умов професійної діяльності. Мова йде про створення (імітацію) різних освітніх ситуацій, які зазвичай є попередньо сплановані та ретельно підготовлені. Інший шлях – це наближення внутрішніх умов (психічних станів, переживань, переборювання психологічних труднощів, емоційних хвилювань тощо) до реальних ситуацій під час педагогічної практики.

Проведення занять, з приближенням умов проведення до умов виконання своїх обов'язків за призначенням, для водолазів-підричників буде досить дієвим стимулюючим поштовхом підвищити мотивацію засвоєння знань, умінь та навичок. Всі набуті знання нададуть можливість, в подальшому, вирішувати всі виникаючі завдання, а враховуючи можливість дій водолазів-підричників в нестандартних і бойових умовах, курсанти будуть навчатися з натхненням і підвищеною зацікавленістю, завзяттям. Набуті знання і кінцева компетентність надасть можливість розв'язувати навіть найскладніші питання.

Практичний досвід викладання спеціальних дисциплін вказує на те, що досить ефективними, наряду з традиційними, є інтерактивні форми і методи навчання, а саме: проведення лекційних занять з елементами дискусій, застосування презентацій, моделювання певних ситуацій та їх аналіз, практичні проекти, колективні комплексні завдання тощо. Отже ці форми і методи проведення занять ми розглядаємо як один із багатьох чинників, що впливатимуть на педагогічні умови.

Визначаючи педагогічні умови С. Висоцький визначав це як сукупність можливостей навчання і методів його здійснення, щоб забезпечити кінцевий результат. "У цьому контексті умови виступають у ролі динамічного регулятора інформаційних, особистісних, психологічних і педагогічних факторів навчання" [11].

Проводячи дослідження дидактичних умов, що направлені на формування професійного інтересу В. Манько [12] під педагогічними умовами розуміє взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечує високу результативність навчального процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності.

Розглядаючи самі умови ми не повинні забувати і тих, хто їх буде втілювати в життя, а саме науково-педагогічний склад. Підготовка педагогічних кадрів, на думку Н. Кічук [13], це одне з найважливіших стратегічних завдань сучасного етапу модернізації системи вищої освіти України, оскільки сьогодні вища освіта є одним з визначальних чинників відтворення

інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, розвитку духовної культури українського народу, запорукою майбутніх успіхів у зміцненні й утвердженні авторитету України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави.

Отже для якісної підготовки майбутніх фахівців, які будуть спроможні виконати підривні роботи у підводній частині акваторії, необхідні висококваліфіковані викладачі, справжні майстри своєї справи, теоретики і практики, які готові самі виконати будь-які складні завдання і спроможні навчити інших, тому однією із педагогічних умов ми рахуємо готовність викладача до професійної підготовки водолаза-підричника.

В ракурсі нашого дослідження професійна компетентність педагога професійного навчання розглядається як інтегральне утворення, що являє собою систему теоретичних знань, практичних умінь, соціально значущих і професійно важливих якостей особистості, мотиваційно-ціннісної сфери та набутого досвіду, діалектичний взаємозв'язок яких забезпечує результативність та успіх в його професійній діяльності.

Провівши теоретичне дослідження, шляхом тривалого спостереження, спираючись на власний досвід, опитавши науково-педагогічний склад, що проводить заняття за напрямками підготовки в ФВП КПНУ імені Івана Огієнка та Академії ВМС імені Петра Нахімова зазначимо, що для формування професійної компетентності водолазів-підричників необхідно виконати низку педагогічних умов їх підготовки, а саме:

необхідні і достатні обставини, від яких залежить ефективність навчально-виховного процесу;

спеціальне інформаційно-матеріальне забезпечення;

поєднання традиційних та інноваційних форм навчання і контролю;

розвиток пізнавального інтересу, активності, самостійності в навчальній діяльності;

стимулювання механізмів самовдосконалення у процесі навчання;

впровадження передових технологій навчання, побудованих на психолого-

Питання педагогіки

педагогічному моделюванні завдань і самої системи підготовки;

застосування загально-дидактичних принципів навчання, адаптованих до підготовки водолазів-підривників;

мотивованість тих, що навчаються, до якісного навчання;

активізація самоконтролю курсантами особистої навчальної діяльності;

системне, змістовне, організаційно-методичне забезпечення навчального процесу;

наближення зовнішніх умов проведення занять до реальних умов професійної діяльності;

наближення внутрішніх умов до реальних ситуацій під час педагогічної практики;

інформаційні, особистісні, психологічні і педагогічні фактори навчання;

педагогічна готовності викладача до формування професійної компетентності у водолазів-підривників;

застосування інноваційних професійно орієнтованих методик навчання на основі засобів інформаційно-комунікаційних технологій;

поєднання традиційних та інноваційних форм контролю.

Методом експертної оцінки, групою експертів, до якої увійшли фахівці та науковці, які безпосередньо забезпечують підготовку водолазів-підривників було визначено перелік найбільш значущих педагогічних умов, що суттєво впливають на формування фахової компетентності.

На рисунку 1. зображено умови підготовки і ті, що визначено експертною групою як найбільш вагомі.

Таким чином, враховуючи вище наведені дослідження, можемо зробити висновок, що до **педагогічних умов підготовки водолазів-підривників слід віднести: педагогічну готовність викладача, що поєднується з мотивованістю тих, хто навчається; наближення зовнішніх та внутрішніх умов проведення занять до реальних умов професійної діяльності; застосування інноваційних професійно орієнтованих методик навчання на основі засобів інформаційно-комунікаційних технологій.**

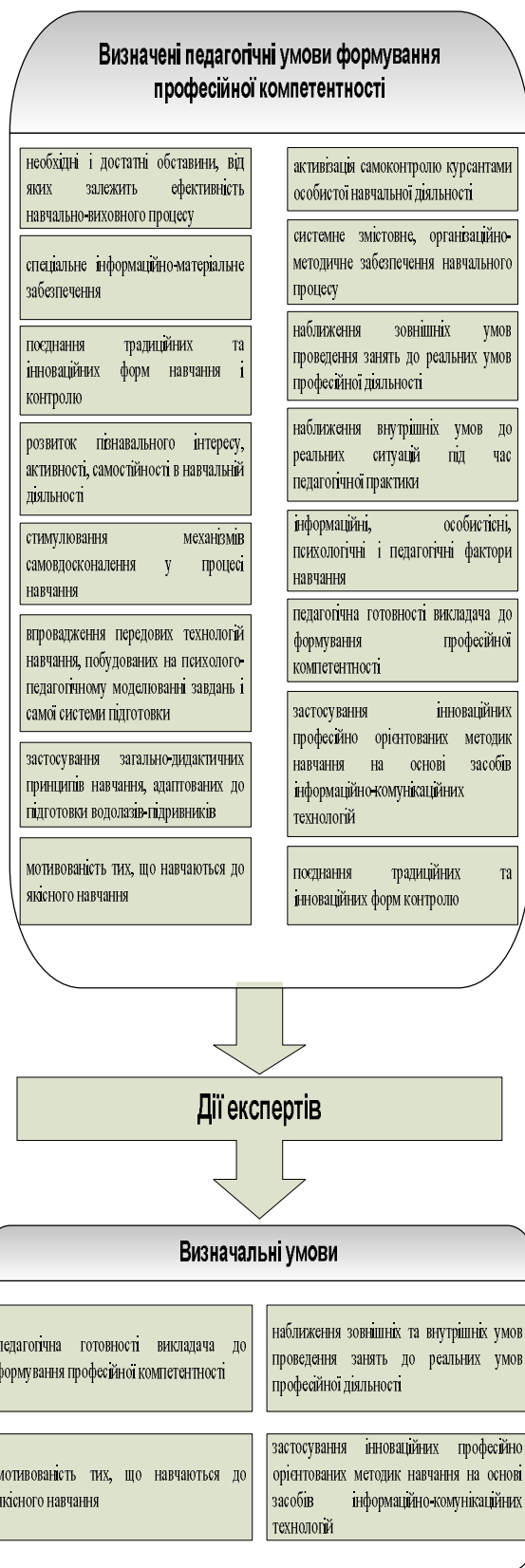

Рис. 1. Педагогічні умови, що впливають на підготовку водолазів-підривників

Під педагогічної готовності викладача до формування професійної компетентності у водолазів-підривників ми розуміємо своєрідний сплав особистої культури, вихованості, тактовності, порядності, покликання, знань, досвіду, світогляду

Питання педагогіки

викладача; його всебічну теоретичну і практичну підготовку; володіння прийомами самовдосконалення, уміння викладача просто, ясно і доступно пояснити прописні істини, які потрібні водолазу-підривнику під час виконання завдань.

Для забезпечення підвищення якості навчання, ми рахуємо, що мотивованість до навчання тих, що навчаються, відіграє одне з головних місць. *Мотивованість – це привід, підстава для якої-небудь дії; можливість здобути престижну професію, досягти положення в суспільстві; в подальшому отримати матеріальні блага; непоганий спосіб бути корисним суспільству; співпадання роботи з хобі; задоволення від праці.*

Формуванню професійної компетентності буде сприяти наближення зовнішніх та внутрішніх умов проведення

занять до реальних умов професійної діяльності. *Під зовнішніми умовами ми пропонуємо розглядати вплив професорсько-викладацького складу на навчально-виховних процес, на підготовку водолаза-підривника; а під внутрішніми – сам процес підготовки, його активність; інтенсивність, успішність; результативність.*

Застосування інноваційних професійно орієнтованих методик навчання на основі засобів інформаційно-комунікаційних технологій забезпечить якість навчання і засвоєння викладаємого матеріалу.

Зробимо висновок, що в результаті проведених досліджень нами було визначено найбільш вагомими педагогічними умовами, без створення та реалізації яких, підготовка водолазів-підривників взагалі не можлива, формування компетенцій і кінцевої компетентності не відбудеться.

Література

1. Концепція модернізації української освіти на період до 2010 року [Текст] // Вісник освіти. – 2002. – № 6.
2. **Бугаєць, Н. А.** Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів до роботи з сім'єю учня : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Бугаєць Н. А. – Харків : Вид-во ХПУ, 2002. – 18 с.
3. **Бабанский, Ю. К.** Оптимизация учебно-воспитательного процесса. – М. : Просвещение, 1982. – 192 с.
4. **Серьожникова, Р. К.** Основи психології і педагогіки: Навч. посібник / Р. К. Серьожникова, Н. Д. Пархоменко, Л. С. Яковицька, – К. : Центр навч. літератури, 2003. – 243 с.
5. **Ерошина, Н. А.** Дидактические условия управления самостоятельной учебной деятельностью студентов педагогических вузов : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Теория педагогики” / Н. А. Ерошина. – Липецк, 2001. – 22 с.
6. Проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців [Електронний ресурс] : Наукові записки. Серія : Педагогіка – 2009. – № 3. – Режим доступу : <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/966/1/Tkachenko.pdf> – Заголовок з екрана.
7. Философский энциклопедический словарь / Ред.-сост. Е. Ф. Губский и др. – М. : ИНФРА, 2002. – 574 с.
8. **Полюк, В. С.** Організаційно-педагогічні умови контролю навчальної діяльності курсантів вищих військових навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Полюк Віктор Степанович. – Хмельницький : Вид-во Нац. академії держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2004. – 187 с.
9. **Чісткова, І. П.** Педагогічної компетентності майбутніх магістрів військового управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Чісткова І. П. – Київ : Вид-во НАОУ, 2006. – 20 с.
10. **Волобуєва, Т.** Оновлення змісту професійної компетентності педагогічних кадрів / Т. Волобуєва // Рідна школа. – 2006. – № 3. – С. 21-23.
11. **Висоцкий, С. В.** Структура психолого-педагогических условий формирования поисково-творческой направленности личности в процессе обучения // Науковий вісник Південноукраїнського державного університету ім. К. Д. Ушинського : Збірник наукових праць. – Одеса, 1999. – Вип. 8–9. – С. 90–94.
12. **Манько, В. М.** Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін // Соціалізація особистості: Зб. наук. праць Нац. пед. унів-ту ім. Драгоманова. – К. : Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153 – 161.
13. **Кічук, Н. В.** Творча особистість вчителя: навч. посібник. / Н. В. Кічук. – Одеса : Принт Майстер, 1999. – 87 с.